

Nazca

Sandra Satrapová

Civilizace Nazca patří mezi nejvýznamnější předincké civilizace a pochází z raného intermediálního období, přesněji asi z doby 200 př.n.l. – 500 n.l. Rozšířila se u řeky Nazca (údolí Ico de Nazca) jižně od Paracaského poloostrova a navázala na paracaskou kulturu, od které také přejala styl umění (neexistuje ovšem žádný skutečný předěl mezi kulturou Paracas a Nazca).

Co se týče rozlohy, tak na severu říše dosahovala až k Piscu, na jihu k Arequipě a na západě k Ayacuchu. V 6. stol. našeho letopočtu došlo k rozšíření území do andské oblasti, což byl důležitý krok pro stvoření státu Wari.

Státním zřízením byla teokracie a na území se mluvilo dvěma hlavními jazyky: Jkakarú, kečuánština.

O nazkanské kultuře bohužel nemáme mnoho informací z důvodů absence písemných záznamů, stejně jak tomu je i u ostatních civilizací předinckého období v oblasti dnešního Peru. Brání nám to tedy v poznání mnoha sociálních aspektů každodenního života. Informace, které dnes o kultuře Nazca máme k dispozici, jsou odvozeny především z keramiky, jejích tvarů, kreseb atd., dále také z hrobových nálezů a v neposlední řadě ze světoznámých geoglyfů, jejichž význam dosud nebyl rozluštěn.

Za hlavní město je pokládáno CAHUACHI, rozlehlý architektonický komplex (1,5km²) v údolí Nazca, na něj je dnes spíše nahlíženo jako na obřadní středisko Nazkánců. Pravděpodobně bylo sídlem teokratické oligarchie, která měla vykonávat náboženskou, politickou a administrativní moc. Většina obyvatel žila na venkově a do města přicházela ve skupinkách za účelem různých obřadů. Ve městě proběhly náročné vykopávky, přičemž asi nejznámější je Velký chrám, 20 m vysoká stupňovitá pyramida. Vedle dalších náboženských a veřejných budov se zde nachází i spousta prostých obytných staveb, které byly vyráběny z adobe a svázaného rákosí potaženého bahnem (guincha).

Asi 30 kilometrů od hlavního města Cahuachi se rozkládá hřbitov Chauchilla. Je to tzv. pohřebiště pod širým nebem, kde navzdory častému plenění a krádežím se ještě dnes dají vidět dobře zachované mumie, stejně tak jako zbytky keramiky.

Nazkánská kultura bývá považována za vysoce hierarchicky organizovanou a to vyplývá především z hrobních vykopávek. Díky velmi suchému podnebí zapříčiněnému sousedstvím pouště Atacama, která je nejsušším místem na světě, se zachovala nejen mumifikovaná těla, ale i látky, do kterých byla zabalena, keramika, peří, jídlo a dekorativní předměty. Nazkánci věřili v posmrtný život, a proto pohřbívali do země a uctívali své předky. Zároveň zabezpečovali dle kulturních a náboženských tradic tělesné pozůstatky mrtvých, a tak je chránili před zhoubným působením času. Právě zde je vidět velmi patrný rozdíl mezi postavením jedinců.

Osoby nízkého původu byly pohřbeny jen mělce, zabaleny do bavlněné látky manto, a u sebe měly terakotové předměty. Zatímco vysoce postavení jedinci byli zabaleni do několika vrstev velmi kvalitní látky fardo, díky čemuž také lépe proběhla mumifikace. Tělo bylo uloženo ve fetální pozici do košíku. Oblečení do tuniky z barevného peří, koženého pláště, často s pohřební maskou či žezlem. Hroby byly společné, mnohdy obsahovaly až 40 mumií poskládaných jednu na druhé.

Keramika Nazkánců je jedním z nejvýznamnějších zdrojů informací o náboženských kultech, rituálech, ale i výrobní činnosti civilizací předinckého období. Jejich umění patří k nejdynamičtějším a nejkrásnějším, jaké se kdy v Andách zrodilo.

Raná keramická díla se vyznačují realistickým zobrazením zvířat, jako je kondor, jaguár,

lama, kolibřík; a rostlin – kukuřice, fazole atd. Postupem času se začínají objevovat militaristická témata a vzory jsou více abstraktní. Znázorňují se ryby, ptáci, lastury, lišky a jeleni často s lidskými nebo monštrózními rysy, stejně tak v lidské podobě běžně pěstované rostliny. Mezi hybridní a nestvůrné postavy patří například často zobrazovaná kosatka.

Spíše než na dokonalost a rozmanitost tvarů je kladen důraz na barvy. Nazkánští umělci uměli vyrobit až 13 barev, a právě proto je jejich keramika velmi specifická. Výrobky převzaly od kultury Paracas dvojité hrdlo spojené rovným držadlem (láhve, mísy, nádoby).

Co se týče techniky, tak nepoužívali ani hrnčířský kruh, ten byl přivezen až Španěly, ani formy a dokonce keramiku vypalovali v ohni bez použití pecí.

Obrazy na keramice jsou bohužel jen náznaky k pochopení a někdy je velmi těžké najít hranici mezi náboženskými prvky a každodenním životem lidí.

Jedna z nejvýznamnějších sbírek je v Museo Nacional de Arqueología y Antropología v Limě.

Civilizace Nazca byla založená především na zemědělství a rybolovu, ale důležitou součástí bylo i hrnčířství, tkaní látek a zhotovení předmětů z drahých kovů.

Vzhledem k tomu, že půda v oblasti jižního Peru je velmi vyprahlá, jak již bylo zmíněno, tak bylo nutné vybudovat jakési zavlažovací zařízení. Tento systém dlouhých podzemních tunelů čerpal vodu přímo z hloubi podzemních vod a přiváděl ji do níže položených suchých oblastí, kde voda byla hlavní starostí tamních obyvatel.

Akvadukty, které postavili staří Nazkové, aby tak měli dostupnou vodu po celý rok, jsou ukázkou nejen jejich fyzického úsilí, ale i organizační zdatnosti a znalostí vodního inženýrství. Nejdůležitějšími akvadukty jsou: Ocaña, Matara, Uchulla, Tejeje, Bisambra, Aja, Curve, Llícuas, Soisnaguito, Copara y la Achirana.

Hlavními zemědělskými plodinami jsou: kukuřice, fazole, dýně, tykev, yuca, podzemnice olejná, paprika, bavlna a další.

Předpokládá se, že jak při náboženských obřadech, tak při sezónních a zemědělských událostech se konaly slavnosti, které byly zcela jistě doprovázeny tancem a hudbou. Opět je to doloženo hrobovými nálezy, kde se našlo mnoho bohatě dekorovaných hudebních nástrojů z terakoty. Oblíbeným nástrojem byla panova flétna.

Náboženství a uctívání různých božstev dodnes není objasněno. Jisté je, že posvátným zvířetem byla kočkovitá šelma a že u civilizace Nazca existoval „kult trofejních hlav“. Nazkánští usekávali hlavy svým nepřátelům a často se s nimi nechávali pohřbít.

Zdá se, že hlava byla důležitá ve všech ohledech. Již malé děti byly přivazovány za hlavu k postýlce a tím, jak rostly, docházelo k deformaci lebky, pravděpodobně však bez poškození mozkových funkcí. Jak vyplývá z hrobních nálezů, velmi oblíbené zřejmě bylo šikmé čelo a kónické tvary.

Také byla praktikována trepanace, záměrné vyvrtání otvorů do lebky a odkrývání mozku. Nálezy dokazují, že pacient proceduru většinou přežil, často i po několikanásobném opakování. Existují 2 teorie, proč byla používána tato praktika. Buď šlo o léčebné zákroky v případě poranění hlavy (válečné), nebo o pokusy vyléčení nemoci domněle vzniklé v mozku.

Nazkánské linky

Takto bývají označovány geoglyfy, které se rozprostírají na ploše asi 520 čtverečních kilometrů v pouštní krajině jižního pobřeží Peru – stovky bezchybně přímých čar, gigantických geometrických obrazců a mohutných kreseb zvířat. Většina důkazů poukazuje na to, že celé dílo je výtvozem nazkanských indiánů, i když to nelze s přesností určit vzhledem k tomu, že vznikalo

v průběhu stovek let. Nejvíce se ovšem spekuluje nad účelem tohoto „největšího náčrtníku světa“.

Obrazců celkem existuje něco kolem tří set a ty můžeme rozdělit na figury a na přímé dlouhé linie. Největší koncentrace je v oblasti Pampy de Nazca. Stáří figur nelze exaktně určit, protože pocházejí z různých dob, nejmladší asi z 1. stol. př.n.l. Zatímco rovné čáry se datují kolem 600 po Kr.

Na zemi toto mistrovské dílo působí jako nepřehledná spleť žlutých vzájemně se křižujících čar, které byly zakresleny do červené pouštní půdy. Zahlédnout je můžeme až z výšky několika desítek metrů a některé i z vyšších kopců.

Všechny čáry a figury v Nazce byly vytvořeny stejným způsobem, který není nijak zvlášť náročný. Stačilo odstranit 20-25 cm vulkanického povrchu země a pod ním se objevila světlá vápencová vrstva. To, co dnes všechny vědce zaráží, je jejich geometrická přesnost. Gigantické obrazy zvířat mají od 25 do 275 m a dlouhé linie mohou dosahovat až 60 km rozmanité tloušťky. Objevila se tedy nejedna teorie o tom, že Nazkánci měli již horkovzdušné balóny, ze kterých mohla být kontrolována přesnost práce.

Mezi nejznámější geoglyfy patří kolibřík, 50 m velký pavouk, kondor s rozpětím křídel 120 m, ještěrka dlouhá 180 m a stometrová opice. Asi nejzkoumanější je tzv. Paracaský trojzubec nebo-li svícen, kvůli svému nerozluštitelnému symbolismu.

Teorie účelu:

-Obrazce byly objeveny až roku 1926 Alfredem Kroeberem, Toribiem Mejíou a zakladatelem peruánské archeologie Juliem Tellem, jenž se domnívali, že jde o jakési zavlažovací zařízení. Mejía později svou hypotézu změnil, přičemž tvrdil, že by mohly mít souvislost s posvátnými stezkami Inků, ceques.

-Dr. Paul Kosok, který se vydal do Nazky roku 1941, obrazce označil za „největší astronomickou knihu na světě“.

-Na Kosokovu teorii navazuje Dr. Maria Reicheová, německá astronomka a matematická, a dále ji rozvádí tím, že přímkové a spirálové linie mohou reprezentovat pohyb hvězd, zatímco zvířata znamenají konstelace planet. Nazkánci tak mohli určovat nejpříhodnější dobu sklizně, setí aj.

-Archeolog José Lancho v obrazcích pro změnu spatřuje mapy, které označují cestu k důležitým místům, např. podzemním vodám.

-Nejznámější a patrně nejnepravděpodobnější je teorie Ericha von Dänikena, jenž soudí, že čáry byly znamením pro návštěvníky z vesmíru.

Bohužel ani jedna z teorií nebyla dosud vědecky podložena do takové míry, aby se dala považovat za pravdivou.

Dänikenova kniha „Vzpomínky na budoucnost“ vyvolala takovou vlnu zájmu o obrazce, že bylo nutné zakázat návštěvníkům pohybovat se v těsné blízkosti obrazců. Dnes je v oblasti malé letiště, ze kterého každých dvacet minut startují letadla, která zájemce vezmou na okružní let nad celou oblastí. Patrně je to nejlepší způsob, jak si plně vychutnat pohled na jednu z největších světových záhad.

Bibliografie:

-J. Westwoodová, Atlas záhadných míst, Knižní klub Praha, 1994

-M. Longhenová, W. Alva, PERU – historie a kultura Inků a dalších andských civilizací

-DIVÝ SVĚTA, od Kolosea k Tádž Mahál, Knižní klub Praha, 1993

-www.wikipedia.cz

